СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК XLVII. Ч. 226. Джерзі Сити, Н. Дж., пятниця, 29-го вересня 1939. No. 226. Jersey City, N. J., Friday, September 29, 1939. VOL. XLVII

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1010, 4-0807. THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE.

З НАРАД У ПАНАМІ

ПАНАМА. — Делеґація Злучених Держав Америки на міжамериканській конференції в Панамі подала проєкт невтральної смуги довкруги цілого американського континенту, по обох боках. Ця смуга булаб широка 300 миль і починаласяб від заливу Пасамакводі, себто від американсько-канадійської границі;звідтам тягнуласяб просто на полудне до околиць Флвориди. Звідтам пішлаб на південний схід здовж берегів Бразилії й Арґентини, й закрутивши там, пішлаб знов по Тихім океані на північ, до Каліфорнії. В тій невтральній смузі патрулювалиб американські воєнні кораблі і недозволялиб воюючим кораблям вирівнювати в ній свої воєнні порахунки. Замітне те, що навіть острови Фальклянд біля Арґентини, на яких є побудована англійська воєнна база, зачислені до цеї невтральностевої смуги. Зате відкритими лишаються береги Канади.

На нарадах виринули суперечки відносно листи продуктів, за які воюючі краї будуть спиняти невтральні кораблі і навіть їх затоплювати. Деякі полудневo-американські краї гаряче протестували проти цеї листи, кажучи, що до контрабандних продуктів треба зачисляти лише зброю й амуніцію, а не харчі й інші продукти. Є голоси, щоб іґнорувати листи, опубліковані воюючими краями.

МАЛИЙ СПАДОК БЕЗРОБІТТЯ.

ВАШИНҐТОН. — У часі липня безробіття знов обнизилось і осягнуло найвищий вершок від грудня 1937 року. Та всетаки маємо ще нині девять і пів міліона безробітних. Головний директор „Доблю Пі Ей", Герінґтон, заявив, що не треба себе дурити рожевими надіями, начебто внаслідок війни безробіття так спаде, що всі дістануть працю. В найкращім випадку, говорив він, тільки одна четвертина з нинішнього числа безробітних дістане працю. Свої передбачення він опирав на фактах, що Анґлія і Франція тепер не моґтимуть багато купувати в Америці, а то тому, що вони мусітимуть платити готівкою. А готівки їм багато не стане. Зновуж на борг, маючи попередній досвід, ніхто їм в Америці продуктів не дасть. Америка може значно піднести свою торговлю лише з Південною Америкою. Бо Азія також загороджена. Південна Америка не може аж так поправити нашого положення, щоб зникло безробіття, заключав Герінґтон.

КОРАБЕЛЬНІ ЛІНІЇ ВЖЕ ПРОТЕСТУЮТЬ.

ВАШИН'ТОН. — Американські корабельні лінії внесли протест до конґресу в звязку з задуманою зміною невтральностевого закону, яка заборонялаб американським кораблям під тяжкою карою займатися перевозом продуктів до воюючих країв. Корабельні лінії твердять, що тим уряд цілком убє американський корабельний промисл.

ЯК АМЕРИКАНСЬКІ БИЗНЕСМЕНИ ФІНАНСУВАЛИ КОМУНІСТІВ.

ВАШИНҐТОН. — Бувший голова російського Червоного Хреста, д-р Дубровський, що опісля був правним дорадником совєтського уряду в Америці, говорив перед комітетом Даєса, як то американські бизнесмени підпомагали фінансово большевикам провадити в Америці шпигунську і перевертну акцію. Не хотячи, вони давали їм на ту роботу коло трьох міліонів долярів річно. А діялося це так: совєтський „Амторг", який деколи робив замовлення в американських фірмах, „піддавав думку", щоб ті фірми оголошувалися в ріжних комуністичних видавництвах. В той спосіб вони фінансували ті видавництва. Дубровський також говорив, що Совєти шахрували жидів, збираючи в Америці гроші на переселення жидів до їх „автономної держави" в Біробіджані. На родину вони брали по $2,000. Та скоро це припинилось, бо жиди переконалися, що та „жидівська держава" положена в таких околицях, що ніхто не може там видержати. Побирали великі гроші Совєти з Америки також у той спосіб, що всі ті гроші, які належали совєтським громадянам чи чи то як асекурація, чи як інвалідська рента, забирали собі, а людям давали за те безвартісні рублі. Бувало й таке, що щоб заманити ті гроші з заграниці до Совєтів, совєтська влада позволяла людям купувати доми, або якісь інші посілості. Але як лише гроші знайшлися в руках уряду, уряд назад відбирав ті доми. Совєтський уряд, говорив Дубровський, поступав так, як звичайні рекетіри.

АРХИТЕКТИ ВИСКАЗУЮТЬСЯ ЗА БУДОВУ ДЕШЕВИХ ДОМІВ.

ВАШИНҐТОН. — Американський інститут архитектів ухвалив резолюцію домагатись від федеральних, стейтових і льокальних властей дальшого інтензивного будування дешевих, а вигідних домів, в цінах приступних для найширшого загалу. Бо внаслідок війни будова домів готова припинитись, а промисл готов відвернутись на більше поплатні вироби воєнних продуктів. До цього уряд не повинен допустити, говорили архитекти.

ЗНЕСІТЬ ЕМБАРҐО!

Президент Рузвелт говорить до конґресу і доказує, що треба знести эмбарґо й уникнути світової війни, За ним сидять спікер Бенкгед і віцепрезидент Ґарнер. На самім краю направо сидить ґенерал бриґади Едвін М. Ватсон.

СУДЯТЬ ДЕЗЕРТИРА БЕРҐДОЛА

НЮ ЙОРК. — Військовий суд судить тепер міліонера Ґровера Клівленда Бердола, що підчас попередньої світової війни утік до Німеччини, щоб не служити у війську. Тепер, на передодні нової війни в Европі, він вернувся назад до Америки і віддався в руки властей. Перед судом Берґдол признався до вини й у часі зізнань сказав, що він не жив цілий той час у Німеччині, а потайки вернувся був до Америки і тут пробув у своїй резиденції сім літ. Він також признався, що вживав до того фальшивих назвиц і пашпортів. Йому грозить довга тюрма.

ПАНІ РУЗВЕЛТ ЗА ЗМІНУ ЕМБАРҐА

ВАШИНҐТОН. — Жінка президента, пані Рузвелт, сказала журналістам, що вона є за те, щоб усунути ембарґо, бо в той спосіб краще можна буде задержати в Америці мир. Журналісти далі допитувались її, чи вона має вплив на президента. Пані Рузвелт відповіла, що ні, хоч вони часом разом за столом дискутують про ріжні політичні теми, а не лише мовчки дивляться на себе.

НОВІ НАДІЇ ДЛЯ КОРКОРЕНІВ І КОҐЕНІВ

ВАШИНҐТОН. — Коркорен і Коґен, два впливові люди в тіснім кружку політиків „нового розділу", радіють, що президент Рузвелт на пресовій конференції зазначив, що „воєнний комітет", до якого входили чолові бизнесмени і промисловці, скоро закінчить свою діяльність. Коли це станеться, то великі впливи на американську політику назад вернуться в руки Коркоренів і Коґенів, думають вони.

НОВИЙ СОЮЗ

БУКАРЕШТ. — Румунія слідить дуже уважно за тим, що діється тепер у Москві, де радять заступники Совєтів, Німеччини і Туреччини. Є там також і заступник Естонії, але хіба на те, щоб дізнатися, що Естонія вже так якби була під Совєтами. Їй подиктовано, що Совєти заберуть під свою охорону її острови на Балтику, а також її столицю Талін, ніби для торговельних цілей, бо Талін — це пристань. Подібна доля жде Латвію, а також і Литву. Туреччина вже так якби була по стороні Совєтів. Ось тому так і відгрожується тепер Німеччина, що коли Анґлія і Франція не схочуть заґодитися з Німеччиною, то мусять числитися з воєнним німецько-совєтським і італійським союзом, і Туреччиною, що не є з ними. Ось тому і Німеччина так уступає Совєтам.

МОРСЬКА ВІЙНА

ЛОНДОН. — Одно певне, що була боротьба між німецькими літаками й анґлійськими воєнними кораблями. Черчіл заявив у парляменті, що анґлійська флвота осягнула повну перемогу, а Ґерінґ у Німеччині твердить, що німецькі літаки цілком знищили анґлійський воєнний корабель, призначений для воження літаків.

ГОТОВІ ВИПЛАЧУВАТИ ПЕНСІЇ ДЛЯ СТАРИХ

ВАШИНҐТОН. — Директор бюра виплат пенсій для старих, Корзон, заявив, що, не звертаючи уваги на війну, федеральний уряд має зложені фонди для виплат пенсій для старих. Ці пенсії, зґідно з новим зарядженням конґресу, зачнуть виплачувати з першим січнем 1940 р.

ЗАСУДИЛИ ЦИГАНІВ-КОНОКРАДІВ.

Суд у Володимирі Волинськім засудив на кари від 3 до 4 р. вязниці трьох циганів, яких приловили на крадіжі коней.

ПАПА РЯТУЄ ОСТАНКИ ПОЛЬЩІ

РИМ. — Мусоліні намагається впливати на Анґлію і Францію в тому напрямі, що нема ніякого змислу вести далі війну за Польщу, яка не існує. А окремо від нього веде живу дипльоматичну акцію папа, намаґаючись наклонити Францію й Анґлію погодитися з Німеччиною, щоб таким чином спинити війну і припинити поширення комунізму й атеїзму в Европі. Зокрема папа пропонує, щоб змагати до створення малої Польщі, такої, щоби була на чисто польській землі, але щоби була до певної міри незалежною буферною католицькою державою та щоби польський нарід був таким чином хоронений з одного боку перед комунізмом, а з другого — перед німецьким новопоганством.

СОВЄТСЬКО-НАЦІСТИЧНЕ КУМАННЯ

МОСКВА. — Американський кореспондент описує, як на летунськім полі повитано приїзд націстичного міністра заграничних справ, фон Рібентропа. Каже, що ще такої паради тут не було при такій незначній події, як прибуття міністра на переговори. Отже перед самим прилетом німецького літака з Рібентропом стояла вже військова совєтська банда з 50 музикантів, а крім того прибув іще почесний відділ з 130 жовнірів, цілий узброєний і в білих рукавицях, як на найбільшу параду, яку можна бачити хіба в Лондоні при надзвичайних парадах з королем. Усюди видніли націстичні прапори. Прибули на привитання і високі совєтські достойники. Усе те, каже американський кореспондент, дуже відбивало ще й тому, що трохи пізніше прилетів на те саме летунське поле естонський міністер заграничних справ, також у важній дипльоматичній місії. Та на його привитання — прибула тільки одна особа. А очевидно, що не було ні сліду по війську, банді й т. п.

ГАЛИЦЬКИЙ НАФТОВИЙ БАСЕЙН У СОВЄТСЬКИХ РУКАХ

БУДАПЕШТ. — Совєтські війська, що ввійшли до Дрогобича і Борислава, переконалися, що забере багато часу, заки буде можна користати з нафтових джерел і рафінерій. Все те понищене відступаючими польськими військами.

СОВЄТСЬКА АРМІЯ В КАРПАТАХ.

БУДАПЕШТ. — Совєтські війська, що наблизились до мадярської границі, поступають дуже осторожно. Випитують точно, де є границя, щоб її не переступити. В горах вже впали сніги. „Мадярська" границя це в дійсності границя, що відділює Галичину від Карпатської України.

ОБІЦЯНКА ДРОГОБИЦЬКИХ РОБІТНИКІВ.

МОСКВА. — Штаб Червоної Армії подає, що секретар Комуністичної Партії (большевиків) України відвідав Дрогобич і переговорював з робітниками, занятими в нафтових рафінеріях, які приобіцяли, що допоможуть, щоб рафінерії зачали якнайскорше функціонувати. Совєти подають, що в Бориславі добувають уже нафту з 150 джерел.

УЖЕ ЗАВЕДЕНО БОЛЬШЕВИЦЬКІ ПОРЯДКИ.

МОСКВА. — Із звідомлень совєтської преси про події в Західній Україні виходить, що большевізація територій поступає вперед. Владу поперебирали по місцевостях совєтські комітети.

ВІСТІ З ПОЛЬСЬКОГО ДЖЕРЕЛА.

УЖОК (Галичина). — Через Ужок перейшли тисячі польських збігців. Вони кажуть, що разом з совєтським військом ідуть чекісти, що арештують зараз у першу чергу бувших польських урядовців і їх кудись вивозять, мабуть на Сибір. Найбільше терплять, кажуть збігці, польські ксьондзи. Совєтська влада замикає церкви, щоб їх перемінювати на кінові театри або на будинки для урядування совєтських урядовців. Фабрики не працюють, бо їх передше понищено. Камениці, віллі і палати віддано пролетаріятові, а землю селянам.

ЛЛОЙД ДЖОРДЖ МАЄ ПОГОРДУ ДО ПОЛЬСЬКОЇ ВЛАДИ.

ЛОНДОН. — Бувший англійський премієр з часів минулої світової війни, Ллойд Джордж, що був одним з творців версайського договору, забрав слово в пресі в справі Польщі. Пригадав, що він був проти цього, щоби Польща забирала чужі землі, а також згадав за спротиви українців та їх війну з Польщею. Підкреслив, що Польща забрала західно-українські й білоруські та литовські землі безправно, а за 20 літ своєї влади дала доказ, що не вміє поводитися з національними меншостями і кермувати державою. На те відповів Ллойдові Джорджові польський амбасадор у Лондоні, ґраф Рачинський, кажучи, що це, що Польща тепер слаба, є виною Ллойда Джорджа, бо він не допустив, щоби Польща могла ще спаралїжувати Східні Пруси. Тепер проголошено в пресі ще одно письмо Ллойда Джорджа, в якому він, відповідаючи польському амбасадорові, підкреслює, що не відкликує з попередньої заяви ні слова. І ще додає, що має погорду до такого уряду, що покинув у найнещасливішій годині „хоробрих жовнірів" і „нуждою прибитих селян", а сам утік до чужого краю. Далі сказав, що Анґлія не може посвячувати себе на те, щоб наново творити давню Польщу. Заявив, що селянство живе в Польщі в страшній нужді завдяки польській февдальній системі. І тому воно витає навіть большевиків як „визвольників". Закінчив тим, що Велика Британія і Франція не будуть боротися за те, щоб наново прилучити до Польщі народи, які не хочуть зносити польського варварства і насильства.

ВАРШАВА ПІДДАЛАСЯ.

БЕРЛІН. — Німецьке командування оголосило, що військовий командант Варшави зголосив цілковиту здачу міста. Формальне перебрання влади відбудеться в пятницю. В місті й на передмістях буде ще до 100,000 польських жовнірів. Варшава далі в полуміннях. Горить до 500 домів. В останніх днях згинуло до 3,000 осіб, головно від бомбових атак. Місто, відоме зо своєї краси, уявляє тепер собою одну велику руїну. По вулицях повно трупів. В останніх днях вбивали масово коні, щоб мати свіже мясо. Кажуть, що ще й тепер не піддаються польські жінки, себто відділи „амазонок", що тут і там далі ставлять опір.

ОЧИЩУЮТЬ ФРАНЦІЮ ВІД КОМУНІСТІВ.

ПАРИЖ. — Край Блюмів і Еріотів, великих оборонців Совєтів, як і край „народнього фронту" розпочав широчезну акцію ліквідації комунізму. В Франції вже розвязана комуністична партія. Увязнено багато комуністів, а тепер розвязують іще й такі орґанізації, що називали себе „приятелями Совєтів", чи симпатизували з Третім Інтернаціоналом.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays by the Ukrainian Press and Book Company, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

За оголошення редакція не відповідає.

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

З Канади належить посилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016. 4-0807.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

ЧОМУ САМОСТІЙНИКИ?

Советофільський „Лемко" пише, що його однодумці „ненавидять українство, і то не з причини українського культурно-національного руху, а з причини самостійницького руху". Ствердивши це, приходить до такого висновку:

„Чи має який змисл самостійна Україна? Не має навіть двацятої частини того змислу, що самостійна Чехословаччина, чи самостійна Польща. І нам здається, що з упадком самостійности Чехословаччини і Польщі також рішена доля самостійницького руху і між галицькими українцями. Той рух утратив усякий змисл. Зате прибере на силі новий рух між галицько-українським народом, рух за злуку з Великою Україною і Советським Союзом".

Коли таке читаємо, то нам здається, що якби московська „Правда" не була змушена тепер писати про „Західню Україну" і про „український нарід" як той, що на ній живе, то й „Лемко" не був би відважився написати про „український національний рух" та про „Велику Україну". Можливо, що й інші, щодо цього подібні до „Лемка" часописи, наберуть тепер „відваги" і забудуть за „вікраїнців" і „Вікраїну" (очевидно вигадану німцями), а таки погодяться з тим, що їх рідний край — Україна, а їхні рідні браття і сестри — українці. А як зайде така переміна, то й зачнеться між нами серіозна і чесна виміна думок. Маючи це на увазі, відповідаємо коротко те, що сказане з боку „Лемка" про українське „самостійництво".

Український нарід не був і не є ворогом московського народу. Він є ворогом тої московської політики, що століттями гнобила український нарід, що здержала його національний і культурний розріст, зневажила його мову і національну та культурну окремішність. Український нарід є ворогом тої економічної політики Москви, що обернула Україну в свою кольонію. І якби не було інших причин, а тільки та одна, чисто економічна, то її вистарчилоб на те, щоб вимагати українському народові для себе повної самостійности. Це є причина, подібна до тої, з якої зродився спротив в анґлійських кольоністів в Америці проти Анґлії, з якої маємо нині незалежні Злучені Держави Америки і ту могутність, якої вони діпняли, коли самі стали господарити. Український нарід також хоче на українській землі бути власним господарем і сам землю засівати, сам з неї збирати, а плоди власної праці по свому зуживати.

Наша самостійність цілком не виключає дружнього споживання з Московщиною й з московським народом. Наша самостійність не є ніякою перешкодою до обєднання словян, коли ця справа кому на серці. Навпаки, вона зблизить українців до москалів, вона скріпить словянство, бо ідея самостійної України це боротьба за рівне право для всіх словян, за те, щоб словянин говорив зо словянином як рівний з рівним, як брат з братом, та щоб звязок між ними був побудований на обопільній згоді й добрій вірі одних до одних, а не на насильстві, як це є у випадку українсько-московських відносин.

Що оповідають збігці з Карпатської України

Один з наших збігців з Карпатської України, що перебував цілих три місяці під мадярським пануванням там же, подав мені такі інформації:

„Населення — каже він — поставилося в переважній більшості зараз же від початку ворожо до мадярів, які, зрозумівши це, почали вживати ріжних заходів, щоб здобути собі прихильність нашого місцевого громадянства. Отак біднішому населенню видавали мадяри по 3 кґ. муки, ½ фунта солонини та ½ кґ. цукру на особу. Квашену капусту роздавали і в більшій скількості, але це мадярським наїзникам не помогло багато. Населення домагалося від них передовсім роботи, а тої мадяри їм дати не могли. Отак назверх ворожий настрій відносно мадярів почав проявлятися в ріжних **піснях** протимадярського змісту, які молодь співає на мотиви коломийок. Такі пісні проти мадярів має вже кожне село, крім тих, що є вже відомі загально. Населення ось не вірить, щоб теперішній стан посідання в Карпатській Україні застійнився, навпаки, воно каже, що вже в короткому часі буде інакше.

„Цікава тут нпр. така обставина:

„Якось недавно довкола Хусту та на Тячівщині були розкидані летючки, друковані українською мовою з гостро протимадярським змістом. І кажуть, що ці летючки були розкинені з літака, ба, знайшлися навіть очевидці, які казали, що бачили на власні очі літак із жовто-блакитними відзнаками, який розкидав летючки.

„А інтеліґенція?

„Ну, вона після звільнення великої скількости народовецького вчительства, розвязання цілої низки господарських, соціяльних і культурних установ лишилася без засобів існування, а вжиті нею заходи для підшукання нового заняття лишилася покищо без видатніших результатів. Натомісць з корінної Мадярщини приїздять цілі поїзди виголоднілої інтеліґенції, для якої зараз же знаходяться посади, через що зневірена місцева інтеліґенція збирається масово покидати край, і це лиш незначна застина нашої інтеліґенції переконана в тому, що широкої маси населення не можна лишати без проводу національної верхівки, яка має остатися з народом і виконувати в його осередку свою історичну місію.

„Помітно теж зменшилася прірва між інтеліґенцією **русофільською** (мадяронською) і народовецькою, що треба пояснити тим, що надії і сподівання мадяронів зовсім завели. Крім старих обіцянок ось не дістали вони від нових панів нічого. Отимто і розчарування в тих колах є повне, і **не рідко вчуєш там слова** жалю на те, що у свойому часі не підтримувалося гаразд української влади.

„Правда, є одиниці з мадяронсько-русофільської інтеліґенції, які щиро віднеслися до мадярської служби та й далі ведуть свою ганебну роботу, подаючи доноси на українців, а то й причинюючися до їх розстрілу. Прототипом таких осібняків **є окружний суддя в Тячеві, Богуш.**

„Зрештою за кожним інтеліґентом-народовцем слідкують і без того жандарми, аґенти і конфіденти. Але, не зважаючи на те, знаходяться всетаки тайні засоби комунікування, а часто й можливости особистих побачень між собою, так, що всякого роду нові вісті, або хочби тільки непровірені чутки розповнюднюються з неймовірною скорістю. Нехай, що закордонна преса затримується цензурою на поштах, Є ось засоби й на те, — при допомозі поштових урядників — щоб здобути закордонну пресу, яка опісля переходить з рук до рук, з міста до міста, з села на село. Отаким способом діставали ми тут **„Новий Час", „Українське Слово", „Наш Стяг", „Діло"** й інші наші журнали. А вісті ріжних радіовисилень слухають з небувалою дотепер уважністю і серіозністю. Отимто перед від'їздом просили мене знайомі, щоб звернути увагу відповідних чинників за кордоном на те, щоб роблено більш інтенсивну пропаґанду через радіо, по змозі зо Словаччини, Болгарії, Румунії, Югославії та з інших держав, бо така пропаґанда необхідна.

„Щождо **школи і вчительства,** то звільнено зо служби більше ніж **800** наших учителів, розуміється — народовців, з огляду на що своєчасне заперечення цієї обставини Бродієм у будапештенськім радіо зовсім не відповідає правді. А на місце звільнених учителів почали приїжджати з Мадярщини учителі мадярські. Так ось до Тячева приїхали вже в половині травня **40 учителів-мадярів,** а до кінця травня мало приїхати їх **іще 100.** У школах же ведеться навчання відповідно до приписаноо пляну, діти нпр. цілими тижнями вчилися співати мадярський гимн, і таксамо вчаться і мадярської мови.

„Колиж тепер почнемо **про священиків,** то вони, на жаль, в більшості — мадярони. Мадяри ось, установлюючи свій режім, передавали владу в даних місцях у руки священиків та вчителів, а ці покористувалися нею для полагодження своїх давніх порахунків з немилими їм особами, переносячи отак приватні спори на політичне тло. Отак відстрашаючим прикладом священика-доносчика є **буштинський парох Шимша,** який з нечуваним садизмом віддавав селян на катування. Але духовники-народовці, мов наперекір тому, що їх часто переносять до найбідніших парохій на верховині, не спроневірилися національній ідеї і не заломилися. Коли я ось на передодні мойого від'їзду випадково зустрінувся з відомим мені, високо заслуженим священиком, діячем на народній ниві, то він сказав мені таке:

„Земля, на котрій я родився, стала мені тюрмою, а дім, у якому жию, — домовиною, та проте віра у святість нашої справи нам лишилася. Поздоровляйте там наших та скажіть їм, що ми тут ще й тепер витаємось окликом „Слава Україні!"

„І було й так по деяких селах, що священики-народовці почали виголошувати — начебто на фільософічно-релігійному тлі — високо патріотичні промови, які зворушували вірних до сліз. А православний монах з тереблянського монастиря відслужив на Великдень молебень за „невинно терплячих по тюрмах і ляґерах", причім ціла церква плакала, стоячи на колінах.

„Затеж священики-мадярони почали відразу читати евангелія та виголошувати проповіді мадярською мовою. Свої проповіді починали вони звичайно словами: **„Бог милосердний визволив нас з 20-літнього ярма чеського і 4-місячного терору українського"...** Але на таке поведення своїх душпастирів вірні реаґували здебільша так, що демонстраційно покидали церкву саме перед проповіддю та відспіванням мадярського гимну. Отак дійшло до того, що жандарми переводили навіть слідство для виловлення ініціяторів, але надаремно. А знову дня 18 червня мала відбутися — після літурґії — служба в церкві з приводу дня народин реґента Гортія. Та вже при перших словах священика вірні почали покидати церкву. Тоді священик почав несамовитим голосом кричати, а деякі вчителі кинулись не пускати людей з церкви, одначе з того нічого не вийшло! Мадярський гимн і многоліття Гортієві співали лише шкільні діти з учителями при порожній церкві.

„Це сталося в Буштині".

Д-р Остап Грицай.

РУМУНІЯ — ДИНАМІТОВА БОЧКА НА БАЛКАНІ

Вбивство румунського прем'єра Калінеску перед кількома днями та жахливі репресії на членах „Залізної Ґвардії", (їх вистріляно по тюрмах та концентраційних таборів понад 2,000!) — свідчить про надзвичайну нервовість Букарешту. Правда, вже нераз румунські власті так гостро розправлялися з „ґвардистами", от хочби в 1934 р. по вбивстві премієра Дуки.

Та тепер є куди більше причин для такої нервовости румунського уряду. Розгром Польщі та присутність на румунській границі большевицької та недалеко від неї німецької армії дають чимало оливи до вже й так розбурханого вогню. Річ ясна, що Румунія, загрожена тими двома диктаторськими та імперіялістичними потугами, стоїть в обличчі подібної долі, яка стрінула Польщу.

Чи то на лихо вже чи ні, але Румунія, подібно як Чехословаччина та Польща, зискала територіяльно по виграній світовій війні.

В другій балканській війні (1913) вона напала на Болгарію, яка воювала з Сербією, та забрала чорноморську провінцію Добруджу.

В 1916 році вона приступила до світової війни на сторону аліянтів та по розвалі Центральних Держав скористала знову багато як у територіі так і в населенні: від Мадярщини забрала Семигород (Трансильванію), від Австрії українську Буковину, а від Росії українську Басарабію.

Під національним оглядом Румунія також творить дуже ріжноманітну мозаїку. На 20,000,000 населення вона має 1,500,000 українців, 1,350,000 мадярів 1,000,000 жидів, 750,000 німців, 250,000 болгарів та кількасот інших словян, як серби та москалі, а також значне число циганів.

Розуміється, що ні одна з тих національних меншин не є вдоволена своїм національно-політичним станом. Румунський уряд, якби наперекір долі, яка так злосливо мститься на таких державах як Румунія, веде безоглядну політику румунізації.

Під оглядом земських багатств Румунія без сумніву багатша від Польщі. Вона продукує велику скількість пшениці, жита, ячменю, вівса, кукурудзи і т. п. (Чотири пяті цілого населення Румунії — це селяни). Другим найбагатшим скарбом Румунії — це підземні джерела нафти та поклади залізної руди і інших цінних мінералів.

Тому, то Румунія — це ніби справжня перла для тих европейських держав, що не мають ні сирівців, ні інших багатств. До таких, що ласим оком дивляться на Румунію, належить у першій мірі Німеччина. Її головно манить румунська нафта та бензина, яких потребує Гітлер для своїх літаків та повзів (танків).

Політично Румунія є королівством на чолі з королем Карлом II, одначе має вона також і конституцію, приняту 1938 р. Вона майже в цілості дає власть королеві. Напримір, ця конституція дає право королеві іменувати половину членів сенату та право „вета" (цебто спротиву) щодо цілого законодавства.

Подібно, як передтим у 1938 році Чехословаччина, а тепер Польща, Румунія не має багато приятелів між своїми сусідами. З держав, що її окружають, тільки Югославія не має жадних претенсій щодо Румунії. Зате Болгарія, Мадярщина та Росія мають „невирівнані порахунки" з Румунією: Росія домагається звороту Басарабії, Мадярщина Семигороду, а Болгарія Добруджі.

Підчас чехословацької кризи в осени 1938 р. Румунія поступила далеко розумніше від Польщі: вона не кивнула навіть пальцем, коли добивали Чехословаччину. Польща, навпаки, кинулася вже на трупа Чехословаччини та забрала т. зв. Заользя з Тешином та Богуміном. Румунія, хоч могла загарбати східню частину Карпатської України, здержалася від цього кроку.

Румунія мала військовий договір з Францією та також в Малою Антантою. Ця остання вже не існує.

Весною цього року Анґлія заґарантувала незалежність Румунії та Греції. Такі самі ґарантії дала Анґлія також і Польщі. Отже в обличчі таких великих перемін, головно, коли впала Польща, яка під кожним оглядом була сильніша від Румунії, доля цеї останньої дуже понура.

Нема сумніву, що Анґлія, а може й Франція, на випадок нападу на Румунію будуть старатися їй помогти. Але питання: як? Чейже й Польщі зобовязалася Анґлія помагати, одначе вона нічого не помогла.

Правда, для Румунії евентуально є доступ через Чорне море. Але залежить це від становища Італії, Туреччини та СССР, які також мають багато до сказання в тому напрямі Отже, як виходить, Румунія стоїть у центрі уваги світу. Вона може бути також цею бочкою динаміту, що запалить цілу Европу. Тоді покажеться ще більше, куди прямує Росія: за Німеччиною, чи проти неї?

Карел Чапек.

ГОРДУБАЛ

КНИГА ПЕРША.

30)

Гайдар помалу обернувся. „Що цим хочете сказати, Ґеричу?"

Війт замотав головою. „Нічого". Бідний Юрай думає собі.

Гайдар чухає собі потилицю. „Подивіться, Карлічку, розбите вікно". Але Карлічек Швестка відліплює сорочку на грудях мерця й заглядає під неї. „Дивно", цідить крізь зуби. „Ніж це не був. А що так мало крови"...

„Це вікно, Швестко", повторює Гайдар. „Це щось для вас".

Швестка обертається до вікна. Воно зачинене, тільки в одній шибці вибито отвір. „А диви", каже радісно. „Отже сюдою. Тільки крізь цю дірку ніхто не проліз би, Гайдаре. .. тут у склі є сліди від діяманту, але з середини! Оттак потіха!"

Ґерич іде на вшпиньках до ліжка. Ех, ти бідолахо, як у тебе загострився ніс! А очі зачинені, неначеб спав...

Швестка обережно відчиняє вікно й виглядає надвір. „Це я собі думав", каже задоволено. „Склянки лежать на дворі, Гайдаре".

Гайдар засопів. „Так ви, війте, кажете, що це хатня праця? А Степана Мані я тут не бачив"...

„Буде певно вдома, в Рибарах", каже війт якось неохоче.

Швестка стромляє ніс у всі кутки. „Ніде нічого не розкидано, не пошарпано"...

„Мені це не подобається, Карлічку, каже Гайдар.

Швестка вишкірився. „Занадто дурне, що? Але стрівайте, це можна буде гарно опрацювати. Мені, Гайдаре, подобаються ясні випадки".

Гайдар суне на подвіря, товстий і достойний. „Підіть сюди, Гордубалихо. Хто був цеї ночі вдома?"

„Лише я — та Гафійка тут, донечка".

„Де ви спали?"

„У коморі, з Гафійкою".

„Отсі двері на подвіря були замкнені, егеж?"

„Замкнені, прошу".

„А вранці — замкнені? Хто їх відчинив?"

„Я — вдосвіта".

„А хто перший знайшов трупа?"

Нічого. Поляна стиснула уста.

„Де ваш наймит?" — раптом Швестка.

„Удома, прошу, в Рибарах".

„Звідки це знаєте?"

„Но — думаю".

„Я не питаю, що ви думаєте. Звідки ви знаєте, що він у Рибарах?"

„Не знаю".

„Коли він тут був востанне?"

„Перед... десятьма днями. Дістав виповідь".

„Коли ви його бачили востанне?"

„Перед десятьма днями".

„Брешете", вистрілив Швестка, не цілившись. „Вчора ви з ним бачились, Знаєте це",

„Це неправда", злякано заперечила Поляна.

„Прийзнайтесь, Гордубалихо", вговорює Гайдар.

„Ні — так. Учора спіткав мене"...

„Де?" — вдарив Швестка.

„Поза хатою".

„Де поза хатою?"

Поляна ховає очі. „За селом".

„Що ви там робили? Що? Так мерщій!"

Поляна нічого.

„Ви мали з ним побачення, ось що", починає знов Гайдар.

„Ні, Бог мені свідок! Випадково мене спіткав"...

„Де?" — знов Швестка.

Поляна вперто обертає очі до Гайдара. „Випадково мене спіткав. Питався тільки, коли може прийти по свої річи. Має тут ще своє убрання, там у стайні".

„Ага, ґазда викинув його на місці, егеж? А защо, про вас?"

„Посварились".

„А коли мав прийти по свої річи?"

„Сьогодня — сьогодня вранці".

„А прийшов?"

„Не прийшов".

„Бо прийшов уночі", спустив Швестка.

„Ні, не був тут. Удома був!"

„Звідки це знаєте?"

Поляна кусає собі уста. „Не знаю",

„Ходім, Гордубалихо", каже Швестка гостро. „Там над тим забитим розкажете нам більше".

Поляна заточилась.

„Лишіть її", бубонить Василь Ґерич. „Вона вагітна".

II.

Гайдар сидить на подвірі й лишає Швестці час, щоби переглянув ціле обійстя. Той нишпорить, нишпорить, аж очі йому від ретельности світяться. Обшукав стайню й хліви, все обігав, а тепер шукає десь на горищі; наче ожив, так це його тішить. Отсе, так діла, думає собі Гайдар; мені вистачать цигани й порядок утримувати. — Ну, хай собі Карлічек має якусь радість.

Із хати виходить лікар та йде вмити собі руки під помпою. Вже тут є Швестка й питається цікаво: „Так що? так що?"

„Це довідаємось, коли будемо його требушити", каже лікар. „Але мені здається, що це міг бути якийсь цвях, чи що. Лише дві-три краплини крови. — Дивно".

Поляна несе йому рушник.

(Далі буде).

ДОГЛЯДАЧ.

Александер Кірк, адютант американської амбасади в Берліні, доносить американському урядові про европейську кризу і помагає американським туристам видістатися з Німеччини.

• З ДНЯ •

„НА ВСЯКИЙ ВИПАДОК".

Так виходить, що Америка не піде до війни. Всі є проти війни: церква, бізнесмени, банкири, ветерани попередніх воєн, політичні партії, уряд. Президент Рузвелт у недавній промові в конгресі навіть заявляв, що ніхто не має права монополізувати для себе назви „миролюбця", бо всі відповідальні кола й особи в Америці хочуть миру. А передівсім хоче миру сам президент; і він, як заявляв, уживе всіх сил, щоб до війни таки не допустити.

Колиж до того ми візьмемо під увагу факт, що з боку Англії й Франції нема найменшої обави якогось нападу на Америку, а також факт, що Німеччина теж аж тремтить, щоб Америка не пішла проти неї війною, можна набрати певности, що таки Америка до війни не піде і ми матимемо тут в Америці спокій. Будемо дивитися здалека на те, що діється в Европі, і будемо мати, як то кажуть, за дурно „шов".

ІНШІ ВІСТКИ.

Та з другого боку читаємо в газетах такі вістки, які трохи баламутять нас і зменшують нашу. певність, що війни не буде. Ось читаємо, що ґенерал Волтер Делямейтер має наряджуватися з посадником Ню Йорку, Ля Ґвардією, як озброїти Ню Йок та як зробити його відпорним на чужі наїзди, головно наїзди чужих літаків. Делямейтер радить, щоб чимскорше уставити в ріжних стратеґічних місцях Ню Йорку 200 протилетунських гармат. Він навіть наглить, щоб фабрики чимскорше почали виріб тих гармат; а також, щоб робітники взялися до будування цементових підкож для них. Далі, щоб приготовити для них фахову обслугу. Бо існуюча національна ґвардія, говорив ґенерал, далеко не приготована до тих завдань.

ПРОЄКТ ГАРВЕЯ.

А президент дільниці Квінс, Джордж Гарвей, звернувся недавно листом до секретаря війни Вудрінга з пропозицією, щоб у Ню Йорку негайно сформувати 25 полків з бувших ветеранів, по 1,000 осіб у кожнім полку. Вони занялися б протилетунською обороною. Це булаб тільки „резерва". Бо крім них частину оборонної служби виконувало би правильне американське військо. В згаданім листі Гарвей говорить, що ці міри сталиб задовільними на випадок, колиб з котрогонебудь боку грозив Ню Йоркові повітряний напад.

ПОЩО ЦЕ?

Виринає питання: пощо це? Відповідають: на всякий випадок. Гаразд. Алеж, який випадок? Ми знаємо дуже добре, які краї сусідують з Америкою. Знаємо також добре, як ті краї відносяться до Америки. Вкінці знаємо, що війна не спадає на людей непередбачено, так, немов дощ з неба.

Не звертаючи уваги на миролюбні настрої американців, так виходить, що можливість американської участи в европейській війні таки є. Бо нащо булоб уставляти 200 гармат та носитися з думкою творення 25 полків охотників?

ДЕ ГРОЗИТЬ НЕБЕЗПЕКА?

Теперішня війна, як і остання, це не війна урядів, чи династій. Це війна народів, за суто народні інтереси. Колись давно воював один цісар, чи король з іншим цісарем, або королем і коли програв війну, то віддавав кавалок своєї землі переможцеві, а широкому загалові рідко коли ставало від того тяжче, чи лекше. Нині б'ються цілі народи за „життєвий простір", за „місце під сонцем", або за свободу, проти чиєїсь домінації й диктатури. Тому в теперішній війні беруть участь найширші маси, зо своїми всіми матеріяльними і моральними ресурсами.

„Колись легко було відріжнити „воєнні продукти" від „невоєнних". Нині цеї ріжниці майже нема. Бо майже кожний продукт грає ролю у війні: пшениця, вугіль нафта, бавовна, дерево, суконні вироби і т. д. Коли якийсь край доставляє воюючому краєві наприклад нафти, то він робить йому тим не меншу прислугу, ніж колиб доставляв готові бомби.

ПОЛОЖЕННЯ АМЕРИКИ.

Америка своїм невтральностевим законом заборонила вивіз зброї й амуниції до воюючих сторін. Але вона не заборонила вивозу інших продуктів, що можуть мати також першорядне значіння для ведення війни.

Ворожі краї зупиняють уже нині американські кораблі на морі і перешукують їх. Зчасом вони готові їх затоплювати. Німці вже нині затоплюють кораблі невтральних країв, які доставляли ворогам потрібні для війни продукти. Те саме може статися з американськими кораблями. Уряд буде мусіти тоді протестувати, або зрезиґнувати з усякої торговлі. На останнє він не хоче згодитись. А самі паперові протести не поможуть. Готові зоговорити гармати й Америка опиниться у війні.

ЗНЕСЕННЯ ЕМБАРҐА.

Тепер ведеться в конгресі боротьба за те, щоб знести так зване „ембарґо", себто заборону вивозу зброї й амуніції воюючим краям. Президент є за зміну. Він твердить, що ембарґо не охоронить Америки від війни, а навпаки, готове її до війни втягнути. На місце теперішньої заборони президент радить продавати всім краям усе, чого вони захочуть; тільки хай заплатять за куплені продукти готівкою, і хай собі їх звідсілля забирають.

Знавці кажуть, що й те остаточно не охоронить Америки від війни, бо краї, які не зможуть в Америці нічого купувати, готові пакостити в самій Америці, підсуватись ближче до її берегів та до джерел її продукції. Їх зухвальство буде тим більше, чим слабше буде озброєна Америка та її прибережні міста.

Тому треба озброюватись, треба уставляти протилетунські гармати й творити добровольчі полки: для миру, або для війни.

МОЛЯТЬСЯ ПРО МИР.

Король Джордж і о. Павло Ф. Д. Лабіліер, канонік абатства, опускають Вестмінстерське Абатство, де відбувалося богослуження про мир, що на нім була королівська родина.

Е. Ж.

ХЕМІЯ НА СЛУЖБІ СМЕРТИ

Ґази — засоби хемічної боротьби.

Так багато говорять нині вже про велике примінення бойових ґазів у майбутній війні, що варто приглянутися, які то „благодаті" зішлють вони людству.

Вже підчас світової війни примінили на полі боротьби коло 50 ріжних родів бойових ґазів; сьогодні їх число збільшилося; бо люди — цеж відома річ — є дуже винахідчиві в тому, щоби ближньому вкоротити вік. До витворення бойових ґазів уживають ріжних хемічних засобів, що можуть бути або ґазом, або плином, як теж і суцільним тілом; вони затроюють повітря або терен і при зустрічі з орґанізмом людини спричинюють у ньому ріжнородні забурення.

Треба зазначити, що назва „бойові ґази" — неточна, бо всі відомі бойові отруї (поза декотрими) це в дійсності або плини, або суцільні тіла.

Та з уваги на те, що бойові отруї у виді плину чи суцільного тіла (н. пр. хльороа-цетофенон — слізний ґаз — адамент - стерніт) усетаки затроюють повітря у виді пари, а на орґанізм діють подібно, як і ґазові тіла, — тому то й „голос науки" й „голос юрби" всі ці бойові хемічні засоби зве „бойовими ґазами".

Ділимо ґази на: 1) **ґази, що викликують попарення** — отже такі, що крім діяння в віддихові шляхи й очі, діють рівночасно і на цілу поверхню тіла, тобто на шкуру; щоб забезпечитися перед ними, треба примінити охоронну одежу або подбати про протиґазову кімнату; 2) **ґази, що не викликують попарення** — вони діють тільки на очі і віддихові шляхи й протиґазова маска чи апарат з киснем — це вистарчальна охорона.

Важна теж справа, як довго діють у терені бойові ґази. З уваги на це ділимо їх на три ґрупи: 1) **тривалі ґази** — що діють у терені й кілька літ, як нпр. іперит, люїзит, каміт; 2) **середньотревалі ґази** — їх діяння в терені триває кілька до кільканацять годин як напр. двофосген, хльоро-пікрина, стерніти; 3) **коротко-тривалі ґази** — діють від кількох мінут до пару годин, як напр. хльор, фосґен, пруський квас.

Треба додати, що час тривання ґазової хмари чи мряки залежить теж від 1. вітру, 2. температури, 3. атмосферичних опадів, 4. будови терену.

Сильний вітер швидше розносить ґазову хмару в напрямі вітру; це саме — висока температура; дощ або густий сніг прибиває ґазові дробини до землі. Найкраща пора на ґазовий напад це мрячна і хмарна погода, а крім цього у ночі, коли вітер не діє так сильно, як у день.

В націй статті обмежимося тільки до найважніших ґазів і до їхнього діяння.

Ґази, що викликують попарення — це іперит та люїзит.

Іперит — це своєрідна оливна теч, якої температура топління знаходиться при +14.2° Ц., у стані пари 5 разів тяжчий від повітря, видає **запах муштарди, або хріну.** У виді мряки просякає через одяг, убрання й шкуру. На тілі появляється червона, пекуча пляма, а при важких закаженнях — ропні міхурі. Діяння пари чи мряки на легені — викликує **болі голови, чхання, хрипку та гострий кашель.** Діяння на очі викликує почуття спалення та приявність чужого тіла під повіками, прослезіння, ляк перед світлом. При сильному попаренні легенів наступає смерть, при сильному попаренні очей — сліпота. Вистане **0.07 міліграма в одному літрі повітря,** щоб за пів готини довести до смерти. Уживають його в **ґазових бомбах** або розприскують його особливими розпорскувачами. — Як **засіб охорони** — вживають спеціяльного, проти іперитового охоронного одягу.

Люїзит — це своєрідна теч, що топиться вже при — 18° Ц., важчий від повітря, **легко жовтаві краски;** пізнати його по запаху, подібним до пеляргонії. Викликує подразнення віддихових шляхів і очей. І тут теж потрібне особливе охоронне убрання.

Ґази, що не викликують попарення — можуть бути: 1) **душливі,** як: хльор, фосґен, двофосген, хльоропікрина; 2) **отруйні,** як: пруський квас чи окис вугля; 3) **слізні:** бромоацетон, бромокамиль, хльороацетофенон, каміт. При гляньмося хоч до найважніших.

Фосґен — це в нормальній температурі ґаз; тяжчий від повітря, без краски, **пізнати його по запаху гнилих листків;** при більшому згущенні — **викликує враження удушення, дуже отруйний,** викликує поважне ушкодження легенів. Вживають у ґазових бомбах чи кулях, а теж і пускають з вітром (хвильовий напад), що віє в сторону ворога. — Як охорону перед ґазом вживають відповідні маски (з активованим вугіллям, з основними ґранульками). **Хльоропікрина** — це вже теч, без краски та запах з дуже гострим запахом; діє дуже душливо й викликує сльози. Подразнює очі і легені, викликує блювання. Уживають у ґазових бомбах, руч. ґранатах. **Пруський квас** — це безбарвна теч, що видає **запах гірких миґдалів.** Сильна **отруя,** швидко вбиває. **Бромоацетон** — це жовтава теч, що викликує прослезіння, чхання та кашель. Уживають у ручних чи крісових ґранатах.

Хльороацетофенон — це суціле тіло; як ґаз є безбарвний і видає запах черемхи; під його впливом виступають сильні сльози. **Каміт** це теж суціле тіло; ґаз видає **ясножовту барву, та пахне мов мід.** Це слізний ґаз, що по довшому часі викликує біль голови, кашель і недуги очей.

Ось найважніші ґази. Проти них уживають ріжних ґазових масок, що їх всі держави виробляють під теперішню пору у великих масах.

Охорона перед ґазами — осібна тема; а всеж таки, коли не маєте маски — тоді можете заступити її — хоч на деякий час — хустинкою, намоченою у розчині звичайного мила.

Злодії.

— Подумай! Вчора вночі закрався до нас злодій.

— А вкрав що?

— Гірше! Він лежить у лічниці. Моя жінка думала, що це я...

Між шотляндцями.

Якийсь акробат пописувався штучкою ходження по лині, що була напнята між двома триповерховими каменицями. Рівночасно його жінка крутилася між юрбою збираючи гроші.

Коли вона підійшла до Мек Наґа, цей здивувався:

— Як це, жінко, вже збираєте на нього? Таж він ще не впав?

ПО БИТВІ.

Німецькі офіцири (направо) оглядають десь у Польщі розбиту польську батерію.

І ЗНОВУ ВДОМА!

Обладований ріжними хатніми причандалами, Лядо Барта, 9-літній хлопець з Джексонвилю, Флорида, прибув до Ню Йорку з Европи, де він подорожував зо своєю матірю. Він приїхав на пароплаві „Конте ді Савоя", що привіз разом 2,158 пасажирів — найбільше число від початку теперішньої війни.

ЩО ДЛЯ МЕНЕ ОЗНАЧАЄ ДЕМОКРАТІЯ

Написав: **Джеймс Т. Шатвел.**

(Заввага: Автор цеї статті, проф. Шатвел, це один з найвизначніших істориків Америки. Він є широко знаний не лише в Америці, але й за кордоном, бо крім своїх історичних праць проф. Шатвел працює ще над поширенням культурної співпраці між народами. Проф. Шатвел є професором історії в Колюмбійськім університеті і директором економіки й історії в „Карнеґі Ендавмент фор Інтернешенел Піс". Його статтє це десята з черги статтей про демократію, які пишуть для Чужинецького Інформаційного Бюра визначні роджені тут і за кордоном американці. За висловлені в статтях думки відповідають самі автори).

—o—

Заголовок цеї статті вибрало Чужомовне Інформаційне Бюро. Він ясний і кожному зрозумілий. Це добре, бо звичайно буває так, що, пишучи за великі світлі ідеї, письменники вживають високопарних слів і густо-часто, замісць вияснити дану справу, вони затемнюють її. Демократія є не лише близькою річчю, але й добре знаною формою відносин між людьми. Зачинається в найнижчих шарах суспільства, а кінчиться в заокруглені державної форми правління. Врешті, пробою такої форми правління є те, чи дана суспільність уміє використати її для свобідного висловлювання й реалізування ідеалів гуманности, терпимости і культурного розвою людства взагалі.

Демократія означає добросусідське відношення між народами і приятельське відношення між людьми взагалі. Демократія вимагає практикування соціяльної справедливости і противиться занедбанню соціяльної пристойности. Ми, що живемо під демократичною формою правління, повинні жити чесно, толерантно й не забороняти нікому тих прав, якими самі дорожимо.

Основною засадою демократії є не робити другому того, чого самі собі не бажаємо. Наприклад, визискування другої людини або другої нації зовсім не належить до демократії. Однак історія показує, що не все так бувало, бо до зреалізування демократії треба мати такі інституції, які голосилиб і пильнувалиб демократичних ідеалів від нападу. Тому власне демократія процвітає лише серед тих народів, які мають довгий досвід самоправління і відповідальні суди справедливости.

Правдива демократія вимагає загальної піддержки державного апарату, але рівночасно треба слідити за ним, чи сповняє він свої функції. Люди дуже часто занедбують свої громадянські обовязки і віддають державні справи в руки політиканів і спеців, які мають готові розвязки на всі питання. Якщо так робиться, то в кінці нарід зле на тім виходить, бо зрікається контролі свого уряду. Найбільш компетентне правління не заступить критичної думки своїх громадян. Особливо тепер, у часі модерних наук, коли перед нами завше стають нові і трудні питання. В таких часах треба, щоб кожний громадянин мав отворені очі і тверезо глядів на державні справи. Не все мудро є віддавати розвязку суспільних питань в руки державних урядників.

Найбільша небезпека для демократії є нині на полі міжнародніх відносин. Самолюбна автаркія, яка наладнює свої господарські справи відповідно до своїх власних потреб, часто нехтує вимоги своїх сусідів і добуває свої цїли фізичною силою. Найкращою розвязкою міжнародного економічного питання є пропозиція державного секретаря Гола, який каже, щоби протидіяти диктаторам, а саме, щоб усі народи світу заключили між собою рівноправні економічні договори. Та нещастя хотіло, що перед наступаючою загрозою війни народи скорше дбають за право існування ніж за добробут у державі. Тому саме демократична торговельна політика Злучених Держав не має спромоги розвитку. Але такі відносини довго існувати не будуть. Прийде час, що демократична думка переможе.

Не треба забувати, що цивілізація може існувати лише на засадах справедливости, а справедливість може розвиватися лише там, де права й обовязки громадян совісно виконуються. Ідея засад економічної справедливости тепер перетоплюється і в Европі і в Азії. Зогляду на деструкційні сили іміґрантів, результат може і не допише, але накінець правда переможе.

В школі.

Учитель: — Михасю, покажи мені на мапі Америку.

Михась покаує.

— Добре. А тепер, мої дорогі, скажіть мені, хто відкрив Америку?

Ціла кляса одноголосно: Михась!...

Теж причина.

Пані: Чи це правда, Олю, що хочете нас покинути?

Куховарка: Так, прошу пані.

Пані: Чому?

Куховарка: Бо мені тут не подабається.

Пані: Що вам не подабається?

Куховарка: Служба є нечемна і гардероба пані не в мойому густі.

—o—

Добра мішанина.

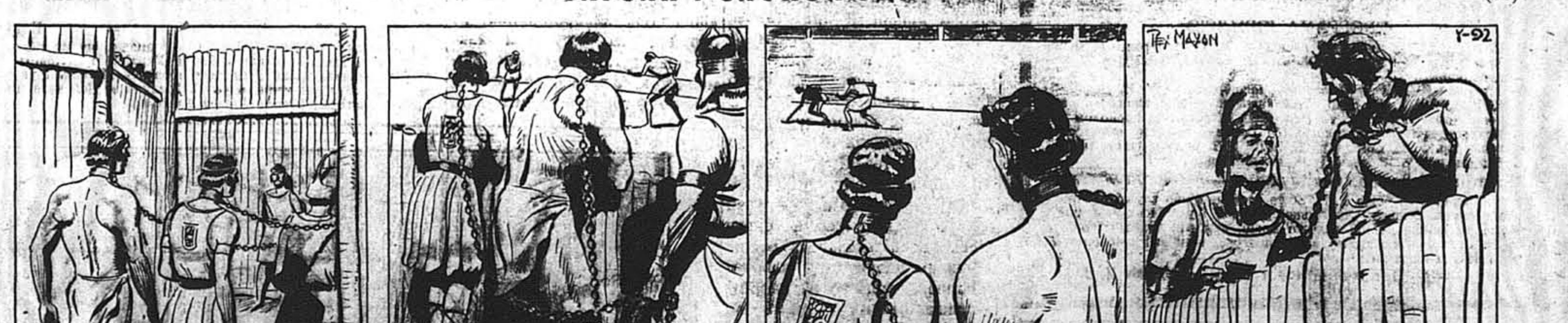
Учитель: Ваш син, пані, має велику жажду знання! По кім він це одідичив?

Мати: Знання по мені, а жажду по батькові

ТАРЗАН І СЛОНОЛЮДИ

(92)

Тарзана і Вальтора запровадили під браму арени, а звідтам ввели до середини загородженого парканом місця, що було недалеко головної льожі. З ними було кілька інших невільників, що в змаганнях мали сконати, щоб розвеселити тим королеву і її жорстоких прибічників.

В паркані був бельок, на котрий можна було станути і так приглядатись до того, що ділося в середині. Сторожа дозволила вязням станути на цей бельок, щоб дивитись на те, що очікувало їх самих. Першим на арену виступив величезний змагун зо списою і мечем; проти нього виступив один шляхтич.

Шляхтич був значно менший і мав лише короткого меча. Це мав бути звичайний морд, а не ніякий змаг. Бо шляхтич не мав найменшого шансу оборонитись перед великаном. Видно було, що великана щадили, а шляхтича засудили на смерть. „А всетаки того великана легко міг би шляхтич побороти, колиб знав його хиби", заговорив Тарзан.

Це почув один із сторожів і, поглянувши на Тарзана недовірчиво, заговорив: „Ти кажеш, що ти вбив би того велитня Гаярка?" „Чому ні?" відповів Тарзан. „Він і боягув і дурень". „Гаярк боягуз!" — закричав сторож. „Він найвідважніший зо всіх. Стрівай, я постараюся, що ти попробуєш його відваги. Це буде твій кінець".